Trafikutskottets betänkande 1984/85:17

om anslag till SMHI och vissa andra institut m. m. (prop. 1984/85:100 bil. 8)

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas förslag som regeringen förelagt riksdagen i proposition 1984/85:100 bilaga 8 (kommunikationsdepartementet) under avsnittet K. Övriga ändamål punkterna K 1.–K 8. (s. 140–152) jämte motioner.

Förslagen i här aktuellt avsnitt i budgetpropositionen avser medelsanvisningar för nästa budgetår till verksamheten vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) och vid statens geotekniska institut (SGI) samt till viss internationell verksamhet, riktlinjer för prissättningen i SMHI:s uppdragsverksamhet samt bildande av ett dotterbolag till SGI för viss kommersiell verksamhet. Utskottet tillstyrker propositionsförslagen.

I anslutning till behandlingen av förslaget till medelsanvisning till Bidrag till SMHI behandlar utskottet tre motioner (c), i vilka man vänder sig mot nedläggning av vissa väderobservationsstationer. I en av motionerna tas också upp frågan om effektivisering av arbetet vid sådana stationer. Utskottet föreslår att motionerna avslås resp. lämnas utan åtgärd. C-ledamöterna och vpk-ledamoten reserverar sig mot utskottets ställningstagande beträffande nedläggning av stationer.

Vid behandlingen av frågan om bildande av ett dotterbolag till SGI avstyrker utskottet en motion (c) vari begärs att propositionsförslaget skall avslås och att de för det föreslagna dotterbolaget avsedda uppgifterna skall läggas på Sveriges geologiska AB (SGAB), som är ett statsägt specialistföretag inom området mineralprospektering m. m. C-ledamöterna reserverar sig mot utskottets ställningstagande i frågan om ett dotterbolag till SGI.

SJÄTTE HUVUDTITELN

1. **Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt K 1. (s. 140–142) och hemställer

1. att riksdagen godkänner de i propositionen förordade riktlinjerna för SMHI:s prissättning,
2. att riksdagen till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag på 1 000 kr.

2. **Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut.** Regeringen har under punkt K 2. (s. 142–143) föreslagit riksdagen att till Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut för budgetåret 1985/86 anvisa ett reservationsanslag på 96 128 000 kr.

Motionerna

I motion 1984/85:532 av Rune Torwald m. fl. (c) yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag på åtgärder för att effektivisera arbetet vid synoptiska väderstationer,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att av skäl som i motionen angetts inga ytterligare nedläggningar av synoptiska väderstationer bör ske före 1 september 1988.

I motion 1984/85:1368 av Jan Hyttring och Bertil Jonasson (både c) yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs som skäl för ett bibehållande av väderstationen i Skillingmark.

I motion 1984/85:1954 av Rune Backlund (c) yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om bibehållande av en bemannad väderstation på Visingsö.

Utskottet

Medelsanvisning

Regeringen föreslår en medelsanvisning på 96 128 000 kr. för nästa budgetår under här aktuellt anslag.

Förslaget tillstyrks av utskottet.

Nedläggning av vissa väderobservationsstationer, m. m.

Riktlinjer för Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts (SMHI:s) verksamhet och organisation behandlades av riksdagen under 1980/81 års riksmöte (prop. 1980/81:149, TU 1980/81:27, rskr. 1980/81:334).

I propositionen redovisades bl. a. en studie avseende ett regionaliserat vädertjänstsystem benämnt PROMIS 90 (PRogram för ett Operationellt Meteorologiskt InformationsSystem), som syftade till att förändra vädertjänsten på längre sikt med ianspråktagande av nya vetenskapliga rön och ny teknik. I systemet skulle bl. a. ett relativt tätt automatstationsnät, väderradar och satellitbildsinformation utnyttjas. Fullt utbyggt skulle systemet medföra att antalet väderobservationsstationer skulle kunna reduceras till ca hälften.

Utskottet föreslog att det nya systemet först skulle provas inom ett

begränsat område. För att inte förekomma utvärdering av en försöksverksamhet ansåg utskottet att nedläggning av observationsstationer utöver sådan nedläggning som är ett led i SMHI:s normala rationaliseringsverksamhet inte borde komma i fråga. Utskottet ansåg vidare att SMHI, då resultatet av försöksverksamheten presenteras, borde redovisa om och på vilket sätt de befintliga bemannade stationerna kunde effektiviseras genom att förbättra den tekniska utrustningen. Vad utskottet sålunda anfört gav riksdagen som sin mening regeringen till känna.

År 1983 ändrade statsmakterna sin principiella inställning till frågan om nedläggning av väderobservationsstationer. I 1983 års budgetproposition (bil. 8 s. 139) framhöll sålunda föredragande departementschefen beträffande förändringar av nätet av observationsstationer att det borde ankomma på SMHI att från meteorologiska utgångspunkter och inom tillgängliga medelsramar göra avvägningen mellan antalet observationsstationer och kvaliteten på väderrapporteringen. När det gäller antalet stationer i det s. k. grundnätet borde SMHI enligt föredraganden samråda med chefen för flygvapnet. Något visst antal stationer borde inte läggas fast av statsmakterna. Riksdagen (TU 1982/83:17, rskr. 1982/83:239) godkände vad föredraganden anfört.

Under förra riksmötet anvisade riksdagen medel till en pilotanläggning för PROMIS-projektet (prop. 1983/84:125, bil. 4, TU 1983/84:27, rskr. 1983/84:315) och regeringen har uppdragit åt SMHI att senast den 1 september 1988 redovisa erfarenheterna av verksamheten med pilotanläggningen.

Grundnätet av väderobservationsstationer omfattar för närvarande 155 stationer, av vilka dock fyra stationer inte upprättats. Vid 114 av stationerna är observatörerna anställda hos SMHI. Vid övriga stationer i grundnätet ombesörjs observationerna enligt avtal med olika huvudmän.

Antalet tilläggsstationer till grundnätet är 38. Vid tretton av dessa stationer är observatörerna anställda hos SMHI. Nedläggning har påbörjats och beräknas bli slutförd under första kvartalet 1986 beträffande fem av dessa stationer, nämligen stationerna Flötningen i Dalarna, Skillingmark i Värmland, Gävle, Svarteborg i Bohuslän och Visingsö. Visingsöstationen avses bli ersatt med en automatstation.

I hela stationsnätet ingår också 33 automatstationer.

I motionerna 1984/85:1368 (c) och 1984/85:1954 (c) begärs att stationerna Skillingmark resp. Visingsö skall bibehållas. Stationernas betydelse för väderrapporteringen och sysselsättningen framförs som motiv för förslagen.

I motion 1984/85:532 (c) anförs – med hänvisning till påbörjad nedläggning av stationerna Flötningen, Skillingmark, Svarteborg och Visingsö – att ytterligare nedläggning av väderobservationsstationer inte kan accepteras. Ju mer man skär bort av stationsnätet, desto svårare blir det enligt motionärerna att få ett bra grundnät att jämföra försöksverksamheten inom PROMIS-projektet med. Regional- och sysselsättningspolitiska hänsyn bör

enligt motionärerna också tas. Då SMHI har i uppdrag att senast den 1 september 1988 redovisa erfarenheter av pilotanläggningen inom PROMIS-projektet bör SMHI enligt motionärerna då också redovisa på vilket sätt de bemannade stationerna kan effektiviseras genom utnyttjande av bättre teknisk utrustning. Motionärerna åberopar riksdagens begäran vid 1980/81 års riksmöte om en sådan redovisning. I yrkande 1 i motionen begärs förslag på åtgärder för att effektivisera arbetet vid väderobservationsstationer och i yrkande 2 att inga ytterligare nedläggningar av sådana stationer skall få ske före den 1 september 1988.

Utskottet har i *frågan om effektivisering av arbetet vid väderobservationsstationer* under hand inhämtat från SMHI bl. a. att man planerar att införa hybridstationer, vilket innebär att bemannade stationer kombineras med automatstationer, att provdrift för närvarande pågår med automatiserad observationsinsamling vid 35 stationer och att ett nytt system för att föra tillbaka information till observatörerna har tagits i bruk. Utvärdering av möjligheterna att med nu nämnd eller med annan teknik effektivisera arbetet vid väderobservationsstationerna avses ske inom försöksverksamheten inom PROMIS-projektet.

Mot bakgrund av den lämnade redogörelsen synes någon riksdagens åtgärd inte påkallad med anledning av yrkande 1 i motion 1984/85:532 (c) om förslag till åtgärder för att effektivisera arbetet vid väderobservationsstationerna.

I *frågan om nedläggning av vissa väderobservationsstationer* har utskottet under hand från SMHI inhämtat att till kategorin tilläggsstationer hänfördes vid fastställandet av grundnätet sådana stationer som på grund av sin geografiska belägenhet inte behövdes i grundnätet. Utöver SMHI:s tilläggsstationer ingår bland tilläggsstationerna elva vid civila flygplatser och fjorton militära. SMHI:s tilläggsstationer avsågs bli avvecklade allteftersom observatörerna genom pensionering m. m. lämnade anställningen hos SMHI. Av kostnadsskäl har emellertid avvecklingen måst påskyndas.

Antalsmässigt kompenseras nedläggning av SMHI:s tilläggsstationer mer än väl av utbyggnaden av automatstationer. Dessas antal uppgick till fem vid fastställandet av grundnätet. Numera uppgår de, som nämnts i det föregående, till 33.

Med hänsyn till det anförda och till att det som nämnts ovan ankommer på SMHI att bedöma frågan om behovet av väderobservationsstationer bör motionerna 1984/85:532 (c) yrkande 2, 1984/85:1368 (c) och 1984/85:1954 (c) inte föranleda någon åtgärd av riksdagen. Motionsyrkandet resp. motionerna avstyrks.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen till *Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* för budgetåret 1985/86 anvisar ett reservationsanslag på 96 128 000 kr.,

2. beträffande *effektivisering av arbetet vid väderstationer*
att riksdagen lämnar motion 1984/85:532 (c) yrkande 1 utan åtgärd,
3. beträffande *nedläggning av väderstationer*
att riksdagen avslår motionerna 1984/85:532 (c) yrkande 2, 1984/85:1368 (c) och 1984/85:1954 (c).

3. **Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Utrustning.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt K 3. (s. 144) och hemställer
att riksdagen till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Utrustning* för budgetåret 1985/86 anvisar ett reservationsanslag på 6 900 000 kr.

4. **Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Nordiskt samarbetsprojekt.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt K 4. (s. 145) och hemställer
att riksdagen till *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Nordiskt samarbetsprojekt* för budgetåret 1985/86 anvisar ett reservationsanslag på 763 000 kr.

5. **Statens geotekniska institut.** Regeringen har under punkt K 5. (s. 146–149) föreslagit att riksdagen *dels* till Statens geotekniska institut för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag på 1 000 kr., *dels* godkänner att ett aktiebolag bildas i enlighet med vad som förordats i propositionen.

Motionen

I motion 1984/85:2249 av Karin Israelsson och Börje Hörnlund (båda c) yrkas
1. att riksdagen beslutar avslå förslaget om bildandet av ett aktiebolag som förordas i budgetpropositionen under anslaget Statens geotekniska institut,
2. att riksdagen beslutar att de föreslagna arbetsuppgifterna, som skulle ha lagts på ett nybildat bolag, fortsättningsvis även sköts av SGAB.

Utskottet

Statens geotekniska institut (SGI) är central förvaltningsmyndighet för geotekniska ärenden. SGI:s huvudsakliga verksamhet avser forskning och utvecklingsarbete m. m. i frågor om jordförstärkning, pålning, grundförstärkning av byggnader, mätning av jordrörelser samt bärighet och sättningar. Vidare ger SGI råd i skredfrågor. Kortfattat kan SGI sägas arbeta med frågor om hur underliggande mark förändras och kan förstärkas vid byggande.

SGI utför undersökningar på uppdrag av myndigheter, kommuner och enskilda.

SGI:s verksamhet finansieras dels med bidrag direkt över statsbudgeten för täckande av kostnader för SGI:s myndighetsuppgifter, dels med ersättningar för uppdrag. Bidraget anvisas under anslaget Bidrag till statens geotekniska institut. Uppdragsverksamheten, som skall ge full kostnadstäckning, redovisas under det här aktuella anslaget Statens geotekniska institut.

Förutom medelsanvisning för nästa budgetår under anslaget Statens geotekniska institut föreslås i budgetpropositionen att riksdagen skall godkänna att ett aktiebolag bildas som dotterföretag till SGI. I en motion vänder man sig mot detta förslag.

Medelsanvisning

Regeringen föreslår att ett formellt belopp på 1 000 kr. anvisas för nästa budgetår.

Utskottet tillstyrker förslaget.

Bildande av ett dotterbolag till SGI

SGI:s uppdragsverksamhet svarar numera för ca 60 % av SGI:s totala verksamhet. Att ytterligare öka uppdragsverksamheten bedöms enligt *propositionen* varken som möjligt eller önskvärt. För att utnyttja den kommersiella potential som finns inom SGI föreslås i propositionen att ett särskilt aktiebolag bildas, som skall vara helägt av staten och vara dotterföretag till SGI. Bolaget skall tillsammans med SGI utveckla geoteknisk utrustning som marknadsanpassas och marknadsförs genom egen försäljning och licensgivning. Bolaget skall också kunna marknadsföra informationstjänster. Bolaget skall tillföras 100 000 kr. som aktiekapital och 100 000 kr. initialt som rörelsekapital. Finansieringen skall ske genom att balanserade vinstmedel i SGI:s rörelse tas i anspråk.

Bolagets säte föreslås vara Linköping. Till en början avses endast en verkställande direktör bli fast knuten till bolaget. I övrigt avses bolaget köpa tjänster från SGI och/eller för tidsbegränsade uppdrag anlita personal hos SGI, som då är tjänstledig från SGI.

I *motion 1984/85:2249* (c) föreslås att riksdagen skall avslå förslaget om bildande av ett dotterbolag till SGI samt besluta att de arbetsuppgifter, som avses för bolaget, skall skötas av Sveriges geologiska AB (SGAB). Mot bakgrund av att SGAB har förvarnat om att ca 100 anställda måste lämna detta bolag i år på grund av bristande möjligheter till sysselsättning anser motionärerna att man inte bör bilda ett nytt statligt bolag för uppgifter som i stort sett kan skötas av SGAB.

SGAB, som är helägt av staten genom industridepartementet, är ett specialistföretag för jord- och berggrundsundersökningar med tillämpningar

inom mineralprospektering och anläggningsgeologi. Bolaget övertog den 1 juli 1982 den uppdragsverksamhet som Sveriges geologiska undersökning (SGU) bedrev i samband med att SGU:s uppgifter som förvaltningsmyndighet vidgades. Antalet anställda hos SGAB uppgick år 1983 till ca 520. Bolagets huvudkontor ligger i Luleå och filialer finns i Malå (Västerbottens län), Uppsala och Göteborg.

Som framhålls i propositionen har uppdragsverksamheten inom SGI lett till att SGI har god kunskap om de marknader där geotekniska problem finns och genom sitt tekniska kunnande, sin marknadskännedom och sina marknadskontakter har SGI fått en avsevärd kommersiell potential. Då nuvarande organisationsform anses innebära vissa begränsningar för ökad kommersiell verksamhet har *utskottet* inte något att erinra mot att ett aktiebolag bildas för att ta till vara den kommersiella potential som SGI har.

Utskottet kan inte biträda motionärernas mening att de för bolaget avsedda uppgifterna bör läggas på SGAB, då SGAB har en annan verksamhetsinriktning. Vidare skulle den avsedda verksamheten – i den begränsade organisation den avses få till en början – inte kunna lösa de sysselsättningsproblem som enligt motionärerna finns vid SGAB.

Sammanfattningsvis tillstyrker utskottet sålunda att ett dotterbolag till SGI bildas och avstyrker motion 1984/85:2249 (c).

Utskottet hemställer

1. att riksdagen till *Statens geotekniska institut* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag på 1 000 kr.,
2. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1984/85:2249 (c) godkänner att ett aktiebolag bildas i enlighet med vad som förordats i propositionen.

6. **Bidrag till statens geotekniska institut.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt K 6. (s. 149–150) och hemställer

att riksdagen till *Bidrag till statens geotekniska institut* för budgetåret 1985/86 anvisar ett reservationsanslag på 8 566 000 kr.

7. **Statens geotekniska institut: Utrustning.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt K 7. (s. 151) och hemställer

att riksdagen till *Statens geotekniska institut: Utrustning* för budgetåret 1985/86 anvisar ett reservationsanslag på 290 000 kr.

8. **Viss internationell verksamhet.** Utskottet tillstyrker regeringens förslag under punkt K 8. (s. 152) och hemställer

att riksdagen till *Viss internationell verksamhet* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag på 3 630 000 kr.

Stockholm den 19 mars 1985

På trafikutskottets vägnar
KURT HUGOSSON

Närvarande: Kurt Hugosson (s), Rolf Clarkson (m), Birger Rosqvist (s), Rune Torwald (c), Olle Östrand (s), Sven-Gösta Signell (s), Rune Johansson (s), Per Stenmarck (m), Görel Bohlin (m), Olle Grahn (fp), Göran Riegnell (m), Sören Lekberg (s), Anna Wohlin-Andersson (c), Lisbet Calner (s) och Alexander Chrisopoulos (vpk).

Reservationer

1. vid **punkt 2. Bidrag till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut** beträffande *nedläggning av väderstationer* (mom. 3)

Rune Torwald (c), Anna Wohlin-Andersson (c) och Alexander Chrisopoulos (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "I *frågan*" och slutar med "motionerna avstyrks" bort ersättas med text av följande lydelse:

I *frågan om nedläggning av vissa väderobservationsstationer* vill utskottet understryka angelägenheten av att erfarenheter av försöksverksamheten inom PROMIS-projektet inhämtas innan man bestämmer sig för att lägga ned bemannade stationer. Regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska skäl talar också mot att bemannade stationer i glesbygd läggs ned. Med hänsyn till det anförda anser utskottet att stationerna Flötningen, Skillingmark, Svarteborg och Visingsö samt Gävle inte nu bör läggas ned.

Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motionerna 1984/85:532 (c) yrkande 2, 1984/85:1368 (c) och 1984/85:1954 (c) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *nedläggning av väderstationer*
att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:532 (c) yrkande 2, 1984/85:1368 (c) och 1984/85:1954 (c) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. vid **punkt 5. Statens geotekniska institut** beträffande *bildande av ett dotterbolag till SGI* (mom. 2)

Rune Torwald och Anna Wohlin-Andersson (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Som framhålls" och slutar med "motion 1984/85:2249 (c)" bort ersättas med text av följande lydelse:

Enligt utskottets mening bör man kommersiellt utnyttja de expertkunskaper och erfarenheter om geoteknisk verksamhet som finns hos staten. Att tillskapa ett särskilt organ för detta kan dock utskottet inte tillstyrka med hänsyn till att det redan i SGAB finns ett organ som skulle kunna ta på sig kommersiella uppgifter på området. Utskottet instämmer därför med motionärerna i att det föreslagna dotterbolaget till SGI inte bör bildas och att de för dotterbolaget avsedda uppgifterna bör läggas på SGAB.

Vad utskottet sålunda anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2249 (c) och med anledning av regeringens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i frågan om bildande av ett dotterbolag till SGI.